

YATIRIM TEŞVİKLERİNİN SABİT SERMAYE YATIRIMLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hakkı M.AY*

Özet

Ülkelerin ekonomik gelişmeleri yatırımlara bağlıdır. Ekonomik gelişme ile anlatılmak istenen kalkınma ve büyümedir. Türkiye gibi kalkınma ve büyüme çabası içerisinde olan ülkelerin ekonomik yapılarını değiştirmeleri için yatırımlarını arttırmaları gerekir. Yatırımların büyüklüğü ise tasarruflara bağlıdır. Kalkınma ve büyüme için tasarrufların yetersizliği ve bu yetersiz tasarrufların da verimli alanlara kanalize edilmemesi, ekonomi yöneticilerinin bu konuya eğilmelerini zorunlu kılmıştır.

Tasarruf ve yatırımların yetersiz olması durumunda özel yatırımların ekonomik ve sosyal amaçlarla teşvik edilmesi, modern devletlerin ekonomik politika araçlarından birisi olmuştur. Teşvik politikaları içerisinde nakdi ve ayni desteklerin yanı sıra, uygulamaya dönük kolaylıklar da yer almaktadır. Böylece, yatırımların maliyeti düşürülerek, yatırım artışlarının gerçekleştirilmesi istenmektedir.

Bu çalışmada, yatırımların teşviki ile ilgili teorik bir çerçeve sunulduktan sonra, 1980-2003 arası yıllık veriler kullanılarak, Türkiye’de yatırım teşviklerinin toplam sabit sermaye yatırımları üzerindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplam sabit sermaye yatırımları, yatırım teşviki

Abstract

Economic development of the countries depends on investments. The term “development” used in this paper encompasses the terms “improvement and growth”. The countries like Turkey which struggle to develop and grow their economies have to increase their investments in order to change their economic structures. The size of investments depends on savings, as well. Insufficiency of savings for development and growth, and not allocating/canalizing these insufficient savings to productive fields has forced the managers of the economy to lean on this issue.

In case of insufficient savings and investments, promoting private investments to economic and social purposes has become an economic policy tool for modern governments. Amongst incentive policies, pecuniary and nonpecuniary supports as well as facilities towards applications take place. Hence, the increase of investments is aimed by reducing the cost of investments.

This study first presents a theoretical framework regarding investment incentives, and then analyzes the effects of investment incentives on total fixed capital investments using 1980-2003 dataset.

Key Words: Total fixed capital investments, investment incentive

1. GİRİŞ

Dünya tarihinde ülkelerin ekonomik amaçları sürekli olarak değişim ve gelişim içerisinde olmuştur. Savaş ekonomisinin yoğun olduğu dönemlerde askeri harcamalar, dünya ticaretinin gelişmeye başladığı dönemlerde altın stokları, devletin küçük olmasının istendiği dönemlerde tam istihdam gibi konular ön planda tutulmuştur. Ancak, bugün itibarıyla ülkelerin uğraşmak zorunda oldukları ekonomik sorunlar değişmiş ve gelişmiştir.

*Yrd.Doç.Dr., S.Ü., Karaman İ.İ.B.F.

Hemen hemen tüm ülkeler ekonomik istikrar, kalkınma ve büyüme, gelir ve servet dağılımı gibi belli başlı ekonomik sorunlar üzerinde yoğunlaşmak durumundadırlar.

Ekonomik gelişmişlik seviyeleri farklılık arz etse de bu sorunlar içerisinde ekonomik büyüme ve kalkınma, dünya savaşlarından sonra tüm ülkelerin ilgilenmek zorunda oldukları bir alandır. Gelişmiş ülkelerde büyüme, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde kalkınma sorunu esas olarak yatırımlara dayanmaktadır. Çünkü yatırımlar, gerek milli gelirin artması, gerekse ekonomide olumlu yapısal değişikliklerin ortaya çıkmasında en önemli unsurlardan biridir.

2.YATIRIMLARIN DEVLET TARAFINDAN TEŞVİKİ

Devlet kavramının değişmesi ile birlikte, devlete atfedilen görevler de gelişmiştir. Devlet iç ve dış güvenlik, diplomasi ve adalet hizmetlerinin yer aldığı klasik veya fiskal görevlerinin yanı sıra, ekonomik ve sosyal yaşama müdahaleyi gerekli kılacak bir takım modern veya ekstra-fiskal görevler de üstlenmiştir. Dolayısıyla belirli hizmetlerin karşılanmasında kullanılmak için gelir toplamadan ziyade, bireylerin ve özel sektörün kararlarını etkileyebilecek bir duruma gelmiştir. Özel kesimin tüketim, tasarruf, yatırım, istihdam, üretim, dış ticaret vb. ile ilgili birçok davranışlarında etkin rol alabilmektedir. Değişen ve gelişen devlet anlayışı, özel sektörün yatırım kararlarını etkileyecek yatırımların teşviki konusunu da beraberinde getirmiştir.

2.1. Tanım

Genel bir tanımla *yatırım*, üretim araçlarına yapılan ilavelerdir. Başka bir ifadeyle yatırım, üretim kapasitesini arttıran ve ülkenin sermaye stokuna yapılan net ilaveler olarak tanımlanabilir. *Teşvik* kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha hızlı ve fazla gelişmesini sağlamak amacıyla, devlet tarafından verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmelemdir (Çiloğlu, 1997:1). Yatırım teşviki ise devletin, yatırım hacminin artırılması amacıyla, bu konularda önceliği olan yörelere daha çok olmak üzere, yatırımın cinsine bağlı olarak değişen oranlarda verilen ve yatırımcıya sunulan desteklerin tümüne denir (www.kobitek.com/makale.php?id=30).

OECD'nin yapmış olduğu tanıma göre ise yatırım teşviki; *bir yatırımın maliyetini veya potansiyel kârını etkileyerek veya yatırımla ilgili risklerini değiştirerek yatırımın büyüklüğünü, bölgesini ve sektörünü etkilemek için hazırlanan hükümet önlemleridir* (Duran, 2003: 6). Yatırımların artırılması veya teşviki için ülkeler çeşitli politikalar uygulayabilmektedirler. Selektif (seçici) kredi politikaları, vergisel avantajlar ve sübvansiyonlar bunlardan bir kaçıdır.

Hazine Müsteşarlığı tarafından devlet yardımları için yapılan tanımlama ise, *kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak, bölgeler arası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdam yaratmak, katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojileri kullanmak ve uluslararası rekabet gücünü sağlamak için yatırımların uluslararası yükümlülüklerle aykırılık teşkil etmeyecek şekilde teşviki, yönlendirilmesi ve desteklenmesidir* (Çiloğlu, 2000: 30).

Yatırımların devlet tarafından teşvik edilmesi özellikle iki büyük savaş gören dünyada, sosyal devlet anlayışının yerleşmesidir. Ekonomik amaçlar içerisinde kalkınma ve büyüme ile birlikte ekonomik istikrarın sağlanması yanı sıra; bölgesel ve sektörel dengesizlikler, istihdam, göç, çevre gibi faktörler de yatırımların teşvik edilmesinde etkin rol oynamaktadırlar. Her ne kadar teşvik edilen bölge veya sektörler ile teşvik

edilmeyenler arasında haksız bir rekabet olgusunun yaratılacağı söz konusu olsa da bu tezlere karşı yukarıda sözü edilen özellikle sosyal amaçlar, bu haksızlığı haklı duruma getirmektedir.

Ülkelerin her geçen gün dışa daha açık hale gelmeleri ve küreselleşme eğilimlerinin yayılması, gümrük sınırlarının kalkması veya sınırlamaların en aza düşürülmesi sonucunu doğurmuştur (Dilik ve Duran, 1998: 59). Bu sonuç para, sermaye ve mal hareketlerini daha akışkan duruma getirmiştir. Yurt içi tasarrufların yetersizliği durumunda, ülkelerin dış kaynaklara yönelmesi ve yabancı sermayenin yurt içine çekilebilmesi için çeşitli teşviklerin alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Yatırımlara yapılan teşvikler, kamunun uyguladığı diğer ekonomi politikalarından oldukça farklıdır. Ekonomiye doğrudan müdahale edildiği için, etkileri kısa zamanda görülebilmektedir.

2.2. Yatırım Teşviklerinin Özellikleri

Devletin kullanmış olduğu en önemli ekonomik politik araçlar gelir ve harcamalardır. Teşvikler ise anılan bu klasik araçlardan farklılık arz eder. Çünkü teşvikler devletin harcamalarının artmasına ve/veya gelirlerinin azalmasına neden olan bir araçtır. Devlet tarafından sağlanan teşviklerin belli başlı özellikleri vardır. Bunlar:

- Teşvik kurumu devlet tarafından sağlanır.
- Teşvikler aynı ve nakdi yardımlar olabileceği gibi, uygulamaya dönük kolaylıklar da olabilmektedir.
- Teşviklerden kamu kesiminin yararlandığı gözlenirse de asıl yararlanması istenilen kesim özel sektördür.
- Teşviklerin devlete doğrudan bir katkısı yoktur. Tam tersine, belli bir maliyeti söz konusudur. Aynı ve nakdi yardımlar kamunun fonlarından sağlanmaktadır. Uygulamaya dönük kolaylıklar içinde yer alan vergisel teşvikler, kamu gelirlerini azaltmaktadır.
- Devlete belli bir maliyet yükleyen teşvikler, özel sektörün aktifini artırmakta ve/veya azalmasına engel olmaktadır.
- Teşvikler, belirlenen yatırımların mahiyetini, sektörünü, bölgesini, büyüklüğünü ve zamanlamasını etkilerler.
- Teşvikler üretim, istihdam, dış ticaret gibi ekonomik amaçlı olabileceği gibi göç ve çevre gibi sosyal amaçlı da olabilir.

2.3. Yatırım Teşviklerinin Çeşitleri

Yatırımların teşvik edilmesi *sektörel* ve *bölgesel* alanda olabilmektedir. Ülke ekonomilerinin dengeli bir şekilde kalkınmalarının mümkün olmadığı tezini savunan iktisatçılar, dengesiz bir kalkınma modeli ortaya atmışlardır. Bunlara göre, ülkede var olan coğrafi, iklimsel, demografik, yapısal vb. farklılıkların ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi amacıyla belli bölge veya sektörler desteklenmelidir.

Bölgesel teşviklerin amacı, seçilen bölgeye yeni yatırımların çekilmesidir (Çiloğlu, 2000: 31). Dengesiz kalkınma, bölgesel ve sektörel öncelikleri dikkate alarak, belli alt bölge veya sektörler lehine öncelikler tanıyarak, bunların kalkınmada öncü sektör veya bölgeler olarak rol üstlenmesi esasına dayanır (Duran, 1997: 38).

Sektörel teşviklerin amacı, katma değeri yüksek olan ileri, uygun ve çevre kirliliği yaratmayan teknolojileri kullanmaktır (Duran, 1997: 38-39). Sektörlere/alt sektörlere verilen öncelik, yatırımın yapılacağı bölge, işletme büyüklüğü, kullanılan teknoloji, araştırma yönlü faaliyetler, kullanılan ara malı veya hammaddeye göre getirilen kıstaslar göz önünde bulundurularak vergileme tercihleri yapılır. Burada hedeflenen, ya yatırım mallarının fiyatlarının uygun bir şekilde yönelişini sağlamak ya da özellikle gelir üzerinden alınan vergilerde farklı oranlar uygulama, istisna ve muafiyetleri kullanma gibi temel yöntemlerle mali karlılık farklılaştırmasını kullanmadır (DPT, 1996: 93).

2.4. Teşvik Politikaları Araçları

Devlet tarafından sağlanan yatırım teşvikleri birçok şekilde gerçekleşmektedir. Teşvik politikalarında başlıca beş araç kullanılmaktadır (Duran, 2003: 27). Bunlar:

i-Aynı Teşvikler: Arsa-arazi tahsisi, bina sağlanması.

ii-Nakdi Teşvikler: Hibeler, primler, uygun koşullarda sağlanan kredi olanakları (düşük faizli ve uzun vadeli).

iii-Vergisel Teşvikler: Düşük oranlı gelir ve kurumlar vergisi, vergi muafiyeti, zarar mahsubu, hızlandırılmış amortisman, yatırım indirimi istisnası, kanunen gider kabul edilen indirimler (sosyal güvenlik katkısı, istihdamla ilgili giderler, sağlık harcamaları vb.), sermaye mallarına yönelik KDV istisnası, belli bölge veya ürünlerde düşük KDV oranı uygulaması, sermaye mallarına yönelik gümrük vergisi muafiyeti, gümrük vergisi iadesi.

iv-Garanti ve Kefaletler: Riskli projelere kamu kaynaklı risk sermayesi katılımı, ekonomik ve ticari riskleri kapsayan ayrıcalıklı kamu sigortası.

v-Diğer Teşvikler: Ucuz enerji sağlanması, yatırım öncesi hizmetler, finansman kaynakları, yatırım projesi hazırlama ve yönetme, pazar araştırması, hammadde ve alt yapı durumu, üretim prosesi ve pazarlama teknikleri, eğitim, know-how veya kalite kontrol geliştirme teknikleri ile ilgili yardımlar, ayrıcalıklı kamusal anlaşmalar.

2.5. Türkiye’de Uygulanan Teşvik Politikaları

Ülkemizde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin bazı illerinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde yeni yatırım sahalarının açılması, buralarda istihdam yaratılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve diğer bölgelere göçün önlenmesi amacıyla 4325 sayılı kanun ile çeşitli vergi teşvikleri uygulanmaktadır.

4325 sayılı OSB kanunu ile hedeflenen amaçlara ulaşılamaması nedeniyle 29.01.2004 tarihinde **5084 Sayılı Teşvik Yasası** yürürlüğe geçirilerek 2001 yılı Devlet İstatistik Enstitüsü rakamlarına göre Kişi Başına Düşen Milli Gelirin (KBMG) 1.500 doların altında olduğu illere yeni bazı avantajlar getirilmiştir (<http://kaykusuz.tripod.com/id43.html>, Geniş bilgi için bkz. HazineMüsteşarlığı, 2005:123).

Bu avantajlar, dört başlık altında değerlendirilmektedir:

-Yeni istihdam edilen personelin ücretlerinden kesilen gelir vergisi stopajının alınmaması,

-Yeni istihdam edilen personelin sigorta primi işveren paylarının Hazine tarafından ödenmesi,

-Bedelsiz yatırım yeri tahsisi,

-Enerji desteği

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yatırımların teşvik edilmesinin birçok nedeni vardır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yatırımların teşvikinin gerekçeleri şöyle anlatılmıştır: “1980 sonrası dönemde, yatırımların yetersizliği yanında sektörel ve bölgesel dağılımın dengesizliği, bir taraftan işsizlik, diğer taraftan göç olgusunu artırmış, büyük kentlerde işsiz ve/veya düşük ücretle çalışmaya hazır işsizler ordusu yaratmıştır. Bu, bir taraftan emek aleyhine sonuçlar yaratırken ayrıca, genelde kaçak, marjinal sektörlerin ortaya çıkmasına, kayıt dışılığın genişlemesine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak vergi gelirlerinin artmaması, gelir dağılımının düzenlenmesinde kullanılacak kaynakları sınırlandırmaktadır” (DPT, 2001:77).

Türkiye’de mali sistem içerisinde vergi muafiyet, istisna, indirimleri yanı sıra teşvik unsurları yoğun olarak kullanılmaktadır. Ancak “her şeyin teşvik edildiği, sonuçta hiçbir şeyin teşvik edilmediği” (Sungur, 2004: 44) bir ortamda, teşvik uygulamaları ile ilgili olarak su götürür tartışmalar da artmıştır. Bu çalışmada teşvik uygulamalarının, özellikle sabit sermaye yatırımları ve dolayısıyla ekonomik büyüme üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

3.UYGULAMA

Bu kısımda, 1980-2003 arası yıllık veriler kullanılarak Türkiye için toplam sabit sermaye yatırımları ve yatırım teşvikleri arasındaki ilişki araştırılacaktır. Analizlerde, toplam sabit sermaye yatırımları (TSSY), yatırım teşvikleri(YT), milli gelir(G), ithalat(İTH) ve hazine bonusu faiz oranı(R) değişkenleri dikkate alınmıştır. Çalışmada kullanılan veriler temin edildikleri yerler de belirtilerek Tablo 1’de toplu olarak verilmiştir. Ayrıca 1994 yılı krizinin anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için, 1994 yılı öncesi “1”, sonrası “0” olmak üzere kukla değişken kullanılmıştır. Benzer bir kukla değişkenin 2000 ve 2001 krizlerinin etkisini göstermek için kullanılmamış olmasının sebebi, kriz sonrasında anlamlı bir şekilde temsil edecek yeterli verinin bulunmamasıdır.

Tablo 1: Çalışmada Kullanılan Veriler

Yıllar	Top. Sab.Ser.Yat. (Cari Fiy. Milyar TL)	YatırımTeşv. (Milyon TL)	GSMH 1987 fiy.	İthalat (Milyon US \$)	Haz. Bon. Faiz Oranı (%)	Kukla Değişken (D94)
1980	1156.000	473144	50.86900	6767.000	-	0.000000
1981	1589.000	1683946	53.31600	7484.000	-	0.000000
1982	2034.000	1147994	54.96300	8300.000	-	0.000000
1983	2799.000	1446129	57.27900	7984.000	0.45	0.000000
1984	4284.000	1945576	61.34900	9669.000	0.47	0.000000
1985	7115.000	22720428	63.98900	11441.00	0.49	0.000000
1986	11671.00	11912373	68.31400	10689.00	0.46	0.000000
1987	18497.00	21616930	75.01900	12832.00	0.47	0.000000
1988	33775.00	39505163	76.10800	12232.00	0.68	0.000000
1989	51622.00	82440019	77.34700	16943.00	0.51	0.000000
1990	89892.00	68563881	84.59100	22407.00	0.59	0.000000
1991	150156.0	95414777	84.88700	20883.00	0.73	0.000000
1992	258406.0	1.88E+08	90.32200	22791.00	0.76	0.000000
1993	525506.0	7.39E+08	97.67600	29426.00	0.89	0.000000
1994	952322.0	4.44E+08	91.73300	22273.00	0.106	1.000000
1995	1882225.	4.74E+09	99.02800	35707.00	0.129	1.000000
1996	3757812.	3.07E+09	106.0790	42734.00	0.130	1.000000
1997	7728372.	4.62E+09	114.8740	48559.00	0.103	1.000000
1998	13022212	4.57E+09	119.3030	45922.00	0.101	1.000000
1999	17328839	6.62E+09	112.0430	40671.00	0.81	1.000000

2000	28573893	8.82E+09	119.1440	54503.00	0.39	1.000000
2001	33470391	1.08E+10	107.7830	41399.00	0.63	1.000000
2002	47470495	1.52E+10	116.1650	51554.00	0.49	1.000000
2003	57423000	2.62E+10	123.1650	68808.00	0.25	1.000000

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2005, HM, 1980-2003 Hazine İstatistikleri, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü

Tablo 1'deki verilerin büyüme oranları ise Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: Kullanılan Verilerin Büyüme Oranları

Yıllar	Toplam Sabit Sermaye Yat. Büy. Oranı (%)	Yatırım Teşvikleri Büyüme Oranı (%)	GSMH Büyüme Oranı (%)	İthalat Büyüme Oranı (%)	Haz. Bon. Faiz Oranı (%)
1980					-
1981	0.37	0.036	0.05	0.11	-
1982	0.28	0.007	0.03	0.11	-
1983	0.38	0.0126	0.04	-0.04	0.45
1984	0.53	0.013	0.07	0.21	0.47
1985	0.66	0.117	0.04	0.18	0.49
1986	0.64	0.005	0.07	-0.07	0.46
1987	0.58	0.018	0.10	0.20	0.47
1988	0.83	0.018	0.01	-0.05	0.68
1989	0.53	0.021	0.02	0.39	0.51
1990	0.74	0.008	0.09	0.32	0.59
1991	0.67	0.014	0.003	-0.07	0.73
1992	0.72	0.019	0.06	0.09	0.76
1993	0.103	0.039	0.08	0.29	0.89
1994	0.81	0.006	-0.06	-0.24	0.106
1995	0.98	0.107	0.08	0.60	0.129
1996	0.99	0.006	0.07	0.20	0.130
1997	1.06	0.015	0.08	0.14	0.103
1998	0.68	0.010	0.04	-0.05	0.101
1999	0.33	0.010	-0.06	-0.11	0.81
2000	0.65	0.019	0.06	0.34	0.39
2001	0.17	0.012	-0.09	-0.24	0.63
2002	0.42	0.014	0.08	0.25	0.49
2003	0.21	0.017	0.06	0.33	0.25

Tablo 2'den de görüldüğü gibi, toplam sabit sermaye yatırımlarının büyüme oranı 1981 yılında %37 iken bu oran 1993 yılında %103'e yükselmiş, 2000 yılında yaşanan kriz sonrası 2001'de ciddi bir azalmayla %17'lere gerilemiştir. Bütün dönemin ortalamasında ise TSSY ortalama büyüme oranı %62 olarak gerçekleşmiştir. Yatırım teşviklerindeki büyüme oranına bakıldığında ise 1980-2003 dönemi ortalama büyüme oranı %2 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, 1985 yılındaki %11 ve 1995 yılındaki %10'luk büyüme oranı bu ortalamanın oldukça üzerinde olmuştur. Ortalamanın altında kalınan yıllar ise, 1982, 1986, 1999 ve 1994 yıllarıdır. Bu yıllarda söz konusu oran sırasıyla; %07, %05, %08 ve %06 olarak gerçekleşmiştir.

GSMH'deki ortalama büyüme oranında da oldukça değişken bir durum söz konusudur. Dönem ortalaması büyüme oranı %4 iken, 1987, 1990, 1995, 1996, 1997 ve 2002 yıllarına bu oran %7-10 arasında değişmiştir. 1988, 1989 ve 1991 büyüme oranları ise sırasıyla; %1, %2 ve %03 olarak ortalamanın altında kalmıştır. Buna karşılık, 1994 ve

1999 krizlerinde %6, 2001 krizinde ise ekonomi %9 oranında küçülmüştür. Büyüme oranındaki dalgalı seyir ithalat açısından da geçerlidir. İthalattaki büyüme oranında en belirgin artışlar 1989, 1990, 1995 ve 2000 yıllarında gerçekleşmiştir. Söz konusu yıllarda büyüme oranı sırasıyla; %39, %32, %60 ve %34 olmuştur. Buna karşılık 1983, 1986, 1988, 1991, 1994, 1998, 1999 ve 2001 yıllarında ithalat bir önceki yıla göre, %4 ile %24 arasında değişen azalma yaşamıştır. %24'lük ciddi azalmanın yaşandığı yılların 1994 ve 2001 krizinin yaşandığı yıllar olduğu görülmektedir.

Tüm dönem ortalamasına bakıldığında ise ithalattaki ortalama büyüme oranı %13 olarak gerçekleşmiştir. Hazine bonusu faiz oranları 1983-1987 aralığında %45-47 aralığında neredeyse sabit kalmış, 1988 yılında önemli bir artışla %68'e çıkmıştır. 1989 yılında tekrar %51 seviyesine gerilemiş ve sonraki yıllarda sürekli artmış ve 1994-1998 arasında %100'lerin üzerine çıkmıştır. 1999 yılında %81'e ve 2000 yılında ciddi bir azalışla %39'lara geriledikten sonra 2001 yılında tekrar %63'e yükselmiştir. 2002 yılında %49, 2003 yılında ise ciddi bir azalmayla %25'lere gerilemiştir.

Tablo 1'deki verilerin logaritmik değerleri alınarak yapılan regresyon analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Bağımlı Değişken: Logaritmik Toplam Sabit Sermaye Yatırımları (LTSSY)

Katsayı	Model I	Model II	Model III	Model IV	Model V
Sabit	-7.416 (-9.95)	-3.724 (-1.85)	-17.661 (-3.57)	-14.368 (-2.61)	-23.811 (-4.50)
D94		1.096 (2.10)	1.121 (2.70)	1.170 (2.44)	1.374 (3.53)
LYT	1.045 (27.08)	0.941 (10.83)	0.480 (2.70)	0.552 (2.69)	0.360 (2.25)
LİTH			2.059 (2.56)	1.779 (2.06)	
LR		-0.530 (-1.85)		-0.459 (-1.75)	-0.682 (-2.86)
LG					7.120 (3.96)
Adj.R ²	0.96	0.97	0.98	0.97	0.98
Önek hacmi	24	21	24	21	21

*Değişkenlerin başında yer alan "L", ilgili değişkenin logaritmasının alındığını göstermektedir. Parantez içinde verilen değerler ilgili katsayıya ilişkin t istatistiklerini göstermektedir.

Elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir:

i) Analizlerde kullanılan ve D94 ile gösterilen 1994 krizini dikkate alan kukla değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Katsayıları 1.096 ile 1.374 arasında değişmektedir.

ii) Tüm modellerde iktisadi beklentilere uygun olarak, yatırım teşviklerinin sabit sermaye yatırımlarını arttırdığı sonucuna varılırken, katsayı tahminleri 0.360 ile 1.045 arasında farklılık göstermektedir. Model I'de elde edilen katsayının yorumu, yatırım teşviklerindeki %1'lik bir değişimin toplam sabit sermaye yatırımlarını %1.04 arttıracığı şeklindedir.

iii) İktisadi beklentilerle uyumlu olarak milli gelir ve ithalat değişkenlerinin sabit sermaye yatırımlarını arttırdığı, faiz oranının ise azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gerçekten milli gelirin artması, yatırımlara ayrılacak payın da artması demektir. Türkiye'nin ithalatının %85-90 gibi oldukça yüksek bir oranının yatırım ve ara malından oluşması, ithalattaki artışın sabit sermaye yatırımlarını artırması şeklinde elde edilen bulguyu oldukça anlamlı kılmaktadır. Milli gelirin artması aynı zamanda ithalatı da arttıracığı için, dolaylı olarak da sabit sermaye yatırımlarını arttırmaktadır. Faiz oranlarının yüksek olması bir ülkedeki belirsizliğin ve yatırımcıların önünü görememesinin en önemli göstergelerinden biridir. Faiz oranlarının yüksek olması yatırım yapmanın maliyetini artırarak yatırımcıların şevkini kırmakta ve para reel ekonomiden ziyade borsa, faiz ve altın şeklinde özetlenebilecek üretken olmayan alanlara kaymaktadır.

iv) Tüm modellerde elde edilen katsayılar istatistiksel olarak anlamlıdır. Serbestlik derecesine göre düzeltilmiş belirlilik katsayıları (Adj.R²) oldukça yüksektir ve 0.96-0.98 arasında değişmektedir.

SONUÇ

Yatırımların daha cazip, maliyeti ve riski düşük olmasını sağlayan teşvik kurumu, birçok çevrelerce tartışılmasını rağmen, avantajları yadsınamaz bir konumdadır. Nitekim 1980-2003 yılları verilerinden hareketle yapılan analiz, yatırım teşviki uygulamalarının toplam sabit sermaye yatırımlarını artırdığını ortaya koymaktadır.

Devletin, özel sektör yatırımlarını teşvik etmesi ile istenen amaç, toplam sabit sermaye yatırımlarının artması ve ardından ekonomik büyümenin gerçekleşmesidir. Bu çalışmada, 1980-2003 yılları arası Türkiye ekonomisine ilişkin olarak toplam sabit sermaye yatırımları ile yatırım teşvikleri arasındaki ilişki regresyon analizi ile araştırılmış ve yatırım teşviklerinin toplam sabit sermaye yatırımlarını pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yatırım teşviklerindeki %1'lik bir değişim toplam sabit sermaye yatırımlarını %1.04 arttırmaktadır. İthalat ve milli gelir değişkenleri de iktisadi beklentilerle uyumlu olarak toplam sabit sermaye yatırımlarını pozitif yönde etkilemektedir. Faiz oranı ise beklenildiği gibi toplam sabit sermaye yatırımlarını negatif yönde etkilemektedir. Çalışmanın bir diğer bulgusu ise, önemli bir krizin yaşandığı 1994 yılının ekonomi üzerindeki etkisini ortaya koyabilmek amacıyla modele katılan 1994 yılı kukla değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş olmasıdır. Bu değişkene ilişkin katsayılar 1.096 ile 1.374 arasında değişmektedir.

KAYNAKÇA

- ÇİLOĞLU, İ. (1997), "Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi", **Hazine Dergisi**, ss.1-15.
- ÇİLOĞLU, İ. (2000), "Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü", **Hazine Dergisi**, ss.29-48.
- DİLİK, B. ve M. S. DURAN (1998), "Türkiye'de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikaları ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi", **Hazine Dergisi**, ss.59-80.
- DPT (1996), **Vergi**, Yayın No:2454-ÖİK:510, Ankara.
- DPT (2001), **Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele**, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Yayın No:2599-ÖİK:610, Ankara.
- DURAN, M. S. (1997), "Kalkınma Stratejileri ve Teşvik Politikalarının Değerlendirilmesi", **Hazine Dergisi**, Ocak 1997, ss.27-45.

DURAN, M. S. (2002), **Türkiye'de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkileri**, Hazine Müsteşarlığı, Ankara.

DURAN, M. S. (2003), **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Hazine Müsteşarlığı, Ankara.

HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI (2005), **Genel Teşvik, KOBİ ve Enerji Desteği Mevzuatı**, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Ankara.

SUNGUR, N. (2004), "Türkiye'de 1979-2002 Döneminde Yatırım Teşvikleri ve Sektörel Öncelikler" **İktisat Dergisi (1980'den Günümüze Sanayileşme)**, Sayı:452, Ağustos 2004, ss.44-48.

<http://kaykusuz.tripod.com/id43.html> (Erişim tarihi 15.03.2006).

www.kobitek.com/makale.php?id=30 (Erişim tarihi 02.02.2006).